

Кулеша Н. П.

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО КОМПОНЕНТУ АДАПТИВНОГО КОМПЛЕКСУ СТУДЕНТІВ ІЗ ДИСТАНТНИХ СІМЕЙ ЗАЛЕЖНО ВІД ТРИВАЛОСТІ ВІДСУТНОСТІ ОДНОГО ІЗ БАТЬКІВ У КОНТЕКСТІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

Негативним наслідком трудової міграції є порушення сімейних відносин, що призводить до позбавлення дітей батьківського піклування протягом довгого періоду, в результаті чого діти стають «штучними» сиротами.

Безумовно, відсутність безпосереднього контакту дитини з батьками, негативно позначається на її психоемоційному і навіть інтелектуальному розвитку.

Однак, як показав аналіз теоретичних та експериментальних досліджень [1;2;3], проблема впливу батьківської депривації на психологічну адаптацію до навчання є маловивченою. Тому для того, щоб з'ясувати особливості психологічної адаптації студентів із дистантних сімей залежно від тривалості відсутності батьків. За допомогою авторської анкети студентів було поділено на три групи: I група – студенти із дистантних сімей, батьки яких до року є трудовими мігрантами, II група – батьки є трудовими мігрантами від 1 до 3 років, III група – батьки є трудовими емігрантами більше, ніж 3 роки.

Результати діагностики емоційного компонента психологічної адаптації студентів із дистантних сімей залежно від тривалості відсутності батьків:

Дослідивши емоційні стани студентів із дистантних сімей за допомогою методики «Самооцінка емоційних станів» А. Уессмана та Д. Рікса, встановлено, що у всіх групах практично переважають низькі показники (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Результати діагностики актуальних емоційних станів студентів із дистантних сімей залежно від тривалості відсутності одного з батьків, у %, n=106

Шкали методики	Рівні	Тривалість відсутності одного з батьків			Ф	р
		До 1 року (n=31)	Від 1 – 3 років (n=28)	Більше 3 років (n=47)		
Спокій-тривога	Високий	17,1	18,4	12,9	2,05	≤0,05
	Середній	33,9	26,5	38		
	Низький	49	55,1	49,1		
Енергійність – втома	Високий	9,5	9,1	21,3	1,63	≤0,01
	Середній	28,3	29,1	36,1		
	Низький	62,2	59,8	42,6		
Піднесеність – пригніченість	Високий	11,5	12,4	16,1	1,89	≤0,01
	Середній	43,3	47,3	41,4		
	Низький	45,2	40,3	42,5		
Упевненість у собі – безпорадність	Високий	15,2	16,2	9,2	2,16	≤0,05
	Середній	54,7	32,1	33,7		
	Низький	30,1	51,7	57,1		
Загальна самооцінка	Високий	22,7	23	12,3	2,09	≤0,05
	Середній	44,3	40,6	23,2		
	Низький	33	36,4	64,5		

За шкалою «енергійність – втома» більшість осіб з усіх груп мають низький рівень, а саме: 62,2% студентів, чий батьки відсутні менше 1 року, 59,8% студентів, тато чи мама яких відсутні від 1 до 3 років і 42,6% студентів, один із батьків яких відсутній більше, ніж 3 роки.

Результати за шкалою «піднесеність – пригніченість» показують, що студенти з дистантних сімей усіх груп (45,2%, 40,3% і 42,5% відповідно) почуваються дуже пригніченими і засмученими, нерадісними, тужливими.

За шкалою «упевненість у собі – безпорадність» у студентів, незалежно від тривалості відсутності батьків, переважають показники середнього та низького рівня. Однак показники високого рівня «впевненість у собі – безпорадність» є досить низькими в 15,2% студентів із дистантних сімей, чий батько чи мати відсутні менше 1 року, у 16,2% студентів, чий батько чи мати відсутні від 1 до 3 років, особливо низькі показники у студентів, чий батько чи мати відсутні більше, ніж 3 роки – 9,2%.

Підрахувавши індивідуальні сумарні (за чотирма шкалами) оцінки емоційного стану, ми отримали такі показники: у студентів із дистантних сімей, чий батько чи мати відсутні менше 1 року, високий рівень самооцінки становить 22,7%, середній рівень – 44,3%, низький рівень – у 33%.

У студентів, чий батько чи мати відсутні від 1-го до 3 років, високий рівень самооцінки зафіксовано у 23% досліджуваних, середній рівень – у 40,6%, низький рівень – у 36,4%, що вказує на певний нестійкий емоційний стан, внутрішню скованість, стурбованість, напруженість, нерішучість, відчуття незахищеності, нестриманість, розгубленість, розпач. Такі переживання характерні, насамперед, для першокурсників і притаманні процесам їхньої психологічної адаптації, прийняття нових вимог та норм університету, усвідомлення нової ролі, входження в нову систему взаємин, особистісного зростання.

У студентів, чий батько чи мати відсутні більше, ніж 3 роки, високий рівень самооцінки відзначено у 12,3% досліджуваних, середній рівень – у 23,2%, низький рівень – у 64,5%. Така ситуація супроводжується нестабільністю емоційної сфери, внутрішніми суперечностями та неспокоєм, чутливістю до невдач, непогодженням із реаліями життя й об'єктивними можливостями, розгубленістю, несформованістю самоконтролю, підвищеною конфліктністю, відчуттям внутрішньої порожнечі, ворожістю, нестриманістю у вираженні своїх емоцій, нестійкістю, негативних подій, що можуть статися, що здаються непереборними, невизначеною стурбованістю, застряганням на емоційно-значущих переживаннях, перебільшенням своїх недоліків, відсутністю особистісної автономії.

Підрахунок рівня достовірності розбіжностей у вибірках було зроблено за допомогою багатфункціонального критерію кутового перетворення Фішера ϕ . Цей критерій підтверджує статистичну значимість відмінностей у показниках емоційних станів студентів із дистантних сімей залежно від тривалості відсутності одного з батьків за всіма шкалами: «спокій – тривога» ($\phi=2,05$, $p\leq 0,05$), «енергійність – утома» ($\phi=1,63$, $p\leq 0,01$), «піднесеність – пригніченість» ($\phi=1,89$, $p\leq 0,01$), «упевненість у собі – безпорадність» ($\phi=2,16$, $p\leq 0,05$), «загальна самооцінка» ($\phi=2,09$, $p\leq 0,05$).

Показники реактивної й особистісної тривожності за шкалою Спілбергера-Ханіна дозволили зафіксувати її рівень у студентів із дистантних сімей залежно від тривалості відсутності одного із батьків.

Так, встановлено, що у групі студентів, батьки яких знаходяться на відстані тривалістю до 1 року, переважає високий рівень реактивної й особистісної тривожності (39,1% і 43,6% відповідно); за умови відсутності когось із батьків на період від 1 до 3 років – 53,2% і 58,9%, а також 49,8% і 56,5% студентів мають високі показники реактивної й особистісної тривожності із тих сімей, де батька чи матері відсутні немає поруч більше, ніж 3 роки.

Таблиця 2

Результати діагностики показників тривожності студентів із дистантних сімей залежно від тривалості відсутності одного з батьків, у %

Шкали методики	Рівні	Тривалість відсутності одного з батьків			Ф	Р
		До 1 року (n=31)	Від 1 до 3 років (n=28)	Більше 3 років (n=47)		
Реактивна тривожність	Високий	39,1	53,2	49,8	1,62	0,01
	Середній	40,8	39,6	26,5		
	Низький	20,1	7,2	23,7		
Особистісна тривожність	Високий	43,6	58,9	56,5	1,37	0,01
	Середній	35,8	12,4	10,9		
	Низький	20,6	78,7	32,6		

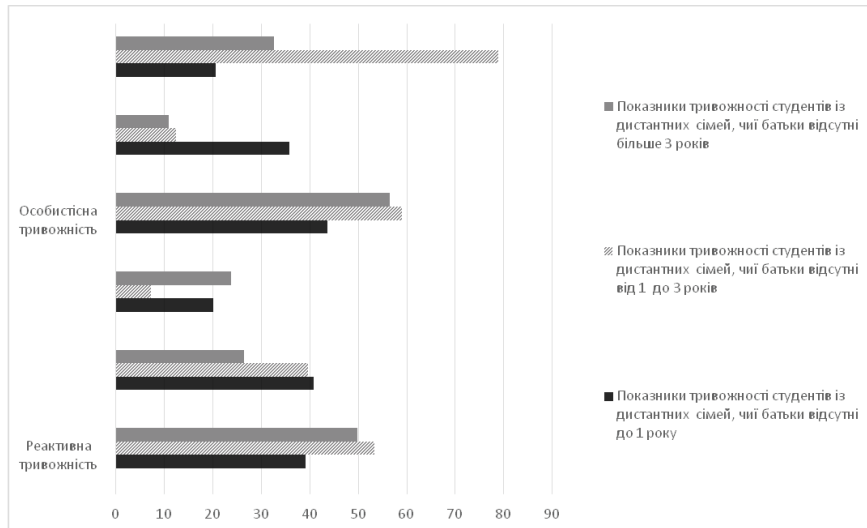

Рис. 1 Результати діагностики показників тривожності студентів із дистантних сімей залежно від тривалості відсутності одного з батьків

Отже, ми виявили високий показник тривожності в усіх трьох групах студентів із дистантної сім'ї, що може бути наслідком порушень стосунків у сім'ї, негативного впливу на формування особистості студента. Навіть у разі тимчасової відсутності одного з членів сім'ї створюється емоційно-негативна ситуація, яка може провокувати підвищення тривожності.

Одержані результати емпіричного дослідження можуть лягти в основу обґрунтування програми зниження рівня тривожності студентів із дистантних сімей до навчання у закладах вищої освіти у контексті громадського здоров'я.

Література:

1. Москаленко В. Ф. Громадське здоров'я. Вид. 3. Підручник для ВМНЗ. Вінниця: Нова книга, 2013. 560 с.
2. Томчук М. І. Психологія адаптації до навчання студентів із особливими потребами : монографія, Глобус-Прес, Вінниця, 2005. 226 с.
3. Прихожан А. М. Тревожность у детей и подростков: психологическая природа и возрастная динамика, М., Воронеж: МО-ДЭК, 2000. 304 с.